

Емоційний інтелект у XXI столітті як один з найважливіших soft-skills освітнього процесу

*Коробко Юлія Віталіївна¹, Тройніна Світлана Олександрівна²,
Останко Людмила Олексіївна³, Годзь Тетяна Олексіївна⁴*

Опубліковано	Секція	УДК
01.10.2023	Освіта/Педагогіка	37.025.3

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8366349>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В статті обґрунтовано важливість формування soft skills та емоційного інтелекту в освітньому процесі. Роль емоційного інтелекту в сучасному освітньому процесі набуває все більшого значення. Емоційний інтелект, що є складником soft skills, становить ключовим елементом для студентів і фахівців для досягнення успіху в багатьох сферах життя і кар'єри. Мета дослідження – показати значення емоційного інтелекту в освітньому процесі. Одним із найважливіших аспектів емоційного інтелекту в сучасному суспільстві є його значення в освітньому процесі. Стрімкий розвиток інформаційних технологій ставить вчителів та учнів у дедалі складніші ситуації, що вимагають не лише знань і навичок, а й соціальних та емоційних компетенцій. Було вивчено ключові характеристики «м'яких» компетенцій (soft skills), які є невід'ємною частиною сучасної освіти. Навички, компетенції та якості працівників, що входять до складу soft skills, є прямим відображенням ступеня соціально-психологічного розвитку людини і можуть бути охарактеризовані такими вміннями переконання, пошук підходів до людей, лідерство, міжособистісне спілкування, навички ведення переговорів, робота в команді, саморозвиток (здатність до навчання), управління часом, ефективне планування діяльності, мудрість, креативність, вміння працювати з інформацією та стресостійкість. Вона включає в себе соціальні, інтелектуальні та спонтанні компетенції, такі як навички спілкування, командна робота, творчість, пунктуальність та почуття рівноваги. Також доведено, що емоційна компетентність, один із складників емоційного інтелекту, входить до переліку компетенцій, якими мають володіти сучасні лідери. Загалом, емоційний інтелект – це найважливіша soft skills XXI століття, яку треба

¹ асистент кафедри педагогіки, психології та дошкільної освіти, Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради, 39600, Україна, Полтавська область, м. Кременчук, вул. Валентини Федько, 33, <https://orcid.org/0000-0003-3974-9302>

² асистент, кафедра початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики, Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради, 39600, Україна, Полтавська область, м. Кременчук, вул. Валентини Федько, 33, <https://orcid.org/0009-0000-0494-180X>

³ асистент кафедри педагогіки, психології та дошкільної освіти, Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради, 39600, Україна, Полтавська область, м. Кременчук, вул. Валентини Федько, 33, <https://orcid.org/0000-0002-2316-5524>

⁴ викладач, Циклова комісія викладачів фахових методик початкової освіти, Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради, 39600, Україна, Полтавська область, м. Кременчук, вул. Валентини Федько, 33, <https://orcid.org/0000-0001-5888-7941>

розвивати в процесі навчання. Ці навички не тільки допомагають учням і студентам досягти успіху в роботі, але й бути успішними в роботі, покращити якість свого життя, емоційну стабільність і стати більш успішними в особистому житті. Однак залишаються відкриті питання, наприклад щодо інших компонентів емоційного інтелекту, які допомагають у здобутті знань. Це ті моменти, які потребують більш детального дослідження у майбутньому.

Ключові слова: «м'які» навички, емоційна компетентність, соціально-емоційне навчання, освітній процес. загальні компетентності, професійна підготовка.

Emotional intelligence in the 21st century as one of the most important soft-skills of the educational process

Annotation. The article substantiates the importance of the formation of soft skills and emotional intelligence in the educational process. The role of emotional intelligence in the modern educational process is gaining more and more importance. Emotional intelligence as a component of soft skills becomes an important factor in the success of students and professionals in various spheres of life and career. The purpose of the study is to show the importance of emotional intelligence in the educational process. One of the most important aspects of emotional intelligence in modern society is its importance in the educational process. The rapid development of information technologies puts teachers and students in more difficult situations that require not only knowledge and skills, but also social and emotional competence. The key characteristics of "soft" competencies (soft skills), which are an integral part of modern education, were studied. The skills, competencies and qualities of employees that are part of soft skills are a direct reflection of the degree of social and psychological development of a person and can be characterized by the following skills of persuasion, finding approaches to people, leadership, interpersonal communication, negotiation skills, teamwork, self-development (ability to learn), time management, effective planning of activities, wisdom, creativity, ability to work with information and stress resistance. They depend primarily on the individual, are shaped and developed throughout life, and include social, intellectual and spontaneous abilities such as communication skills, teamwork, creativity, punctuality and a sense of balance. It has been proven that emotional competence, as one of the components of emotional intelligence, is also included in the list of skills needed by a modern manager. In general, emotional intelligence is the most important soft skill of the 21st century, which should be developed during training. These skills not only help pupils and students to succeed at work, but also to be successful at work, but also to improve their quality of life, emotional stability and become more successful in their personal lives. However, there are still unsolved issues, in particular, issues of other components of EI that help master knowledge. It is these aspects that require more detailed research in the future.

Keywords: "soft" skills, emotional competence, social-emotional learning, educational process. general competences, professional training.

Вступ

Якщо у XX столітті логічний інтелект був важливим для дипломатичних, наукових та освітніх установ, то у XXI столітті, коли глобалізація охопила всі аспекти життя, емоційний інтелект і, відповідно, практичний та творчий інтелект стали більш важливими. Розвиток емоційного інтелекту учнів, батьків та вчителів є одним з найважливіших питань для розвитку української системи освіти. Школи не можуть досягти своїх освітніх цілей без безпечного емоційного середовища. Це означає ситуацію, в якій учні, вчителі та батьки є психологічно щасливими та впевненими в собі, а їхньому почуттю безпеки та самоповаги ніщо не загрожує в будь-якій ситуації. Тому, насамперед, викладачам необхідно вдосконалювати свою здатність розпізнавати власні

емоції та керувати ними, ставити себе на місце інших, розуміти і приймати почуття і переживання деяких учнів, позитивно взаємодіяти, надавати і приймати зворотний зв'язок, а також протидіяти деструктивній поведінці в групі в рішучий і культурно прийнятний спосіб.

Аналізуючи джерела з проблематики дослідження, можна дійти висновку, що тема емоційного інтелекту в освітньому процесі викликає значний інтерес у вітчизняних та закордонних науковців. Вагомий внесок у дослідженні особливостей, суті та самого змісту емоційного інтелекту зробили такі відомі вчені: Д. Големан [7], Б. Мейер та Т. Флетчер [12], Ж. Делор [6], Д. Саклофске [9], Ф. Романеллі [13], Дж. Кейн, К. Сміт та Ч. Саарні [14] та інші.

Серед науковців, які зробили значний внесок у дослідження в цій сфері, можна виділити Р. Горбатюка та С. Кучер [1], Ж. Стельмашук [5], Т. Котик [11], Ю. Федорова [8] та інших. Важливою для досягнення мети цього дослідження є аналіз доповіді «The future of jobs report 2020» [15].

С. Дерев'янку у своєму дослідженні приділяє увагу визначенню можливостей застосування знань про емоційний штучний інтелект у освітньому процесі [2]. Змістовні характеристики та аналіз ролі емоційного інтелекту як soft skills у сучасному освітньому процесі здійснили О. Маруховська-Картунова, Н. Рищак та О. Гапончук у своїй статті «Роль емоційного інтелекту як soft skills у сучасному освітньому процесі» [4]. Важливими у цьому напрямі є дослідження Т. Купцової та І. Колієвої [3], а також І. Корнієнко та Б. Барчі [10], які в своїх працях акцентують увагу на важливості формування soft skills та емоційного інтелекту у контексті освітнього процесу.

Відповідно, *метою цієї статті* є дослідження емоційного інтелекту у XXI столітті як одного з найважливіших soft-skills освітнього процесу.

Завдання статті:

- 1) дослідження сутності емоційного інтелекту;
- 2) вивчення складників soft skills;
- 3) визначення взаємозв'язку між «м'якими» навичками та емоційним інтелектом і вплив розвитку цих навичок на розвиток сучасної освіти.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження став науково-емпіричний метод збирання та порівняння інформації, що допомагає визначити природу емоційного інтелекту. За допомогою комплексного методу аналізу було визначено складники soft skills. За допомогою методів синтезу та узагальнення визначено взаємозв'язок між «м'якими» навичками та емоційним інтелектом, а також вплив розвитку цих навичок на розвиток сучасної освіти. Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Результати

В інформаційну епоху, коли все більше людей працюють онлайн, емоційний інтелект може стати вирішальною перевагою. Оскільки спілкування з людьми віддалено може бути складним, люди з такими навичками можуть легше будувати віртуальні стосунки та ефективно співпрацювати з колегами та партнерами.

В інформаційному суспільстві емоційний інтелект є критично важливою навичкою для досягнення успіху. Сьогодні люди стикаються з багатьма викликами, пов'язаними з ускладненням міжособистісних стосунків та швидкими змінами в робочому середовищі. У цій парадигмі емоційна стабільність і здатність до аналізу емоційного інтелекту є ключовим елементом для успішної соціальної адаптації та кар'єрного розвитку. Крім того, інформаційне суспільство ставить перед людьми нові виклики, пов'язані з використанням інтернету та соціальних мереж. Хоча ці технології створюють нові можливості для спілкування та взаємодії, вони також можуть призвести до соціальної

ізоляції та емоційного виснаження. Вміння розуміти свої та чужі емоції й ефективно спілкуватися — важлива навичка, яка може допомогти людям краще справлятися зі складними ситуаціями та підтримувати психічне здоров'я.

Людський капітал відіграє все більш важливу роль у розвинених країнах. Під тиском цифрової революції змінюються компетенції, необхідні сучасним успішним людям. Фундаментальні зміни в освіті в контексті цифрової революції вимагають розвитку емоційного інтелекту (табл. 1).

Таблиця 1

Зміни в епоху цифрової революції, які актуалізують знання з емоційного інтелекту

Характеристика зміни	Наслідки зміни	Розв'язання проблеми
зміна економічної парадигми;	актуалізація знання про людський капітал;	розвиток гнучких навиків, що сприяють ефективним комунікаціям, роботі з людьми, управлінню відношеннями, зокрема емоційного інтелекту.
відбуваються постійні зміни в інформаційному суспільстві.	необхідність постійно підвищувати компетентність, пошук освітянами прихованого потенціалу.	

Джерело: [8].

Емоції є основою психіки та джерелом психічної енергії. Емоції впливають на пам'ять, мислення та уяву людини. Емоції урізноманітнюють спілкування, підвищують можливість взаєморозуміння та впливають на прийняття важливих рішень У 1999 році Керолін Сахні опублікувала визначення емоційної компетентності. На думку Сахні, емоційна компетентність формує адаптаційний потенціал та переконання щодо власних здібностей [14].

Для опису емоційної компетентності К. Саарні використовує термін «навичка» і відрізняє його від поняття емоційного інтелекту [14]. Під емоційною компетентністю розуміють знання та навички, які людина може набути для того, щоб уміти адекватно діяти в різних ситуаціях для досягнення конкретних цілей. Так само емоційна компетентність є необхідною умовою для активного соціального життя. Це здатність обробляти найскладнішу інформацію про емоції та використовувати її для управління думками та поведінкою.

Емоційний інтелект (EI) — це здатність ідентифікувати, розуміти та керувати своїми емоціями та емоціями інших людей. Інші показники включають самосвідомість, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички. Люди з високим емоційним інтелектом можуть краще керувати своїми емоціями та стосунками, справлятися зі стресом і вирішувати проблеми. Вони також, як правило, більш успішні в особистому та професійному житті. Психологічні характеристики емоційного інтелекту включають емоційну самосвідомість, емоційну регуляцію, емпатію, соціальні навички, самомотивацію, емоційну експресію, вирішення конфліктів, адаптивність і гнучкість.

Емоційної стабільності, емоційної самосвідомості та професійної самореалізації можна досягти через розвиток емоційного інтелекту, який є важливим складником продуктивності в будь-якій діяльності. В емоційно інтелектуальному середовищі люди поважають думку один одного, бачать успіхи, вирішують конфліктні ситуації, створюють умови для реалізації учасниками свого потенціалу. Емоційна занедбаність може призвести до міжособистісних конфліктів і стресових ситуацій з руйнівним впливом на особисте та професійне життя. Тому позитивна атмосфера в колективі є запорукою успіху.

Емоційний інтелект є складним багатокомпонентним конструктом і передбачає:

1. Емоційну ідентифікацію (здатність сприймати, ідентифікувати та адекватно виражати емоційні стани, вміння розрізнати істинні та хибні емоції).
2. Використання емоцій для підвищення ефективності мислення та діяльності (здатність використовувати емоції для спрямування уваги на бажані події, викликати емоції, які сприяють вирішенню проблем, використовувати перепади настрою як засіб аналізу різних точок зору на проблему).
3. Розуміння емоцій (здатність встановлювати зв'язки між складними емоціями; здатність розуміти переходи від однієї емоції до іншої; здатність розуміти причини емоцій; здатність використовувати лінгвістичну інформацію про емоції).
4. Управління емоціями (здатність контролювати емоції, знижувати інтенсивність негативних емоцій та (залежно від ситуації) викликати позитивні емоції, здатність усвідомлювати свої емоції, здатність вирішувати проблеми, пов'язані з емоціями, не пригнічуючи негативні емоції, викликані цією ситуацією).

Емоційний інтелект також трактується як форма набутого емоційного досвіду, що базується на здатності розуміти свої емоції та керувати ними в системі міжособистісної комунікації. Коли емоційний інтелект розвинений, людина може сприймати інших більш цілісно. Вона може сприймати інших більш об'єктивно і будувати більш повне уявлення про людину.

Важливою рисою емоційного інтелекту є почуття гумору. Почуття гумору сприяє ефективній комунікації, легкому вирішенню різних труднощів і конфліктних ситуацій. Емоційний інтелект є важливим чинником досягнення максимального щастя та успішної самореалізації. Розвиток емоційного інтелекту проявляється в умінні встановлювати емоційні зв'язки з колективом, створювати атмосферу взаєморозуміння і довіри, керувати емоціями інших людей і власним психічним станом, тобто залишати власні емоції позаду. Емоційні проблеми не виходять за межі колективу і не проявляються у професійній діяльності. Це сприяє розвитку здатності досліджувати і проектувати власну діяльність без урахування намірів і обставин інших, робити проактивний вибір і приймати адекватні рішення в складних ситуаціях, розробляти стратегії дій і працювати без надмірних вольових зусиль для досягнення цілей. Загалом емоційний інтелект — це набір психологічних навичок і характеристик, які дають змогу людям розуміти й регулювати свої емоції, співпереживати іншим, будувати й підтримувати добрі стосунки. Щоб покращити саморозуміння, потрібно почати з розуміння власних почуттів. Треба знайти час, щоб подумати про те, що ви відчуваєте і чому ви відчуваєте саме так. Рекомендовано звертати увагу на те, що викликає емоції і як вони впливають на поведінку. Практикуйте активне слухання і розпізнавайте невербальні сигнали, які можуть допомогти зрозуміти, що відчуває інша людина.

Проектні технології навчання розвивають здатність пристосуватися до норм швидко мінливого новітнього соціально-економічного розвитку, ставити особисті та професійні цілі, демонструвати вміння вкладатися в строки, розвивати навички спілкування та командоутворення, а також розкривати лідерський потенціал і розвивати соціальні навички. Інтерактивні та контекстні методи навчання мають

великий потенціал для розвитку комунікативних навичок, лідерства, ініціативності, вміння працювати в команді та вирішувати конфлікти. Комунікативні навички можна розвивати через активне слухання, висловлювання та практики управління конфліктами. Розв'язання проблем — це когнітивний процес виявлення, аналізу та вирішення завдань. Для виявлення, аналізу та розв'язання проблем використовуються навички критичного мислення, креативності та прийняття рішень. Розв'язання проблем передбачає аналіз проблем, генерування потенційних рішень, оцінювання потенційних рішень, їх вибір і реалізацію. Вирішення питань може бути використано для вирішення широкого кола завдань, від рутинних до складних. Розв'язання проблем може бути використано для поліпшення організаційних процесів, підвищення ефективності та покращення задоволеності клієнтів.

Варто зазначити, що одним із найважливіших аспектів емоційного інтелекту в сучасному суспільстві є його значення в освітньому процесі. Стрімкий розвиток інформаційних технологій поставив викладачів та студентів у більш складну ситуацію, яка вимагає не лише знань та навичок, а й соціальної та емоційної компетентності.

Згідно із загальним визначенням, емоційна компетентність — це професійна навичка, яку можна набути на практиці. Емоційна компетентність — це ступінь, до якого цей потенціал реалізується через навчання та набуття навичок і перетворює інтелект на практичну компетентність. У сфері освіти емоційний інтелект є однією з найважливіших м'яких навичок і передумовою успіху всіх учасників освітнього процесу:

- студенти, які вміють ефективно взаємодіяти з іншими, знайдуть більше можливостей для навчання та розвитку в майбутньому;
- викладачі, які володіють соціальним та емоційним інтелектом, більш емпатичні до своїх студентів і більше зацікавлені в їхньому успіху.

Один із способів розвинути емоційний інтелект учнів та вчителів — включити відповідні теми до навчальної програми. Наприклад, програми з розвитку лідерства, комунікації, управління конфліктами, емоційного інтелекту та співпраці можуть допомогти розвинути ці важливі м'які навички. Крім того, міжособистісні навички можна розвивати через тренінги з командної роботи та здорового способу життя.

Особливої уваги заслуговують вчителі, які відіграють важливу роль у розвитку емоційного інтелекту учнів. Вчителі можуть взаємодіяти з учнями, забезпечувати позитивне підкріплення, будувати якісні стосунки та надавати зворотній зв'язок. Нарешті, важливо підкреслити, що соціальний та емоційний інтелект — це ключ до успіху в усіх сферах життя. Студенти, які володіють цими навичками, мають більше шансів на успіх у навчанні та майбутній кар'єрі, а вчителі, які демонструють ці риси, більш впевнені у своїх силах і більш ефективні в роботі зі своїми учнями. Тому важливо приділяти особливу увагу розвитку соціального та емоційного інтелекту учнів і вчителів, щоб забезпечити їхній майбутній успіх.

Однією з найважливіших ланок у структурі професійної освіти є комунікація з роботодавцями та вивчення їхніх вимог до певних категорій фахівців. Не треба забувати, що певні соціально-економічні процеси мають фундаментальний вплив на підготовку кадрів. В звіті «The future of jobs report 2020» проаналізовано ситуацію в 26 розвинених країнах та країнах, що розвиваються, та доведено, що на ранніх стадіях рецесій та криз першими страждають низькооплачувані працівники [15]. Тому під час глобальної кризи, спричиненої COVID-19, негативний вплив на людей з нижчим рівнем освіти зростатиме, посилюючи нерівність та створюючи напругу в суспільстві. Спосіб подолання цієї проблеми — навчання працівників та надання їм нових навичок, не пов'язаних безпосередньо з конкретною професією, але які ведуть до розвитку критичного мислення, аналізу, розв'язання проблем та навичок самоменеджменту (таких як активне навчання, стабільність, стресостійкість та гнучкість). Швидка діджиталізація

професійної діяльності також призвела до поширення віддаленої роботи (на яку може припадати близько половини роботи організації), і, згідно зі «The future of hobs report 2020» третина роботодавців стверджує, що питання продуктивності та добробуту пов'язані з почуттям співтовариства між працівниками, і що необхідно вжити заходів для підвищення почуття належності працівників до колективу [15].

Українська освітня спільнота визнає важливість розвитку загальних ключових компетентностей майбутніх фахівців. Зокрема, важливо розвивати «м'які навички» як базові навички, які постійно підтримуються професійними навичками протягом усього життя. Навчальні заклади мають в пріоритетному порядку навчати студентів самостійно вчитися та усвідомлювати цінність цих навичок для їхнього особистого розвитку. Це сприятиме підвищенню рівня готовності кваліфікованих фахівців до професійного розвитку, самореалізації, прийняття стратегічних рішень і повної відповідальності за їх виконання, як і повної відповідальності за власне життя. Виконання цих завдань прискорить набуття майбутніми фахівцями нових знань і навичок, що уможливить, з одного боку, впровадження високоефективних виробничих технологій, а з іншого — прояв емпатії, емоційного інтелекту, підприємницької компетентності та особистісної стійкості. З огляду на сучасні трансформаційні процеси цивілізації, ефективне функціонування всіх цих компетенцій в інформаційному суспільстві в кінцевому підсумку є гарантованим.

Тому загальні або критичні компетентності вимагають більше освітніх та особистих зусиль, ніж навчання. Зокрема, такі ключові компетентності, як прийняття обґрунтованих рішень, навчання та отримання сучасної інформації, робота в команді, розуміння та повага до розмаїття та мультикультуралізму, проактивність та підприємливість, усвідомлення рівних можливостей та гендерних питань, не можуть бути забезпечені однією чи кількома дисциплінами. Вони також не можуть бути забезпечені змістом однієї навчальної дисципліни. Для розвитку цих компетентностей необхідно створити студентоцентроване, міждисциплінарне освітнє середовище, спрямоване на розвиток соціальних компетентностей. Рівноцінність емоційного інтелекту з іншими інтелектуальними навичками (наприклад, просторовою уявою, критичним мисленням) підтверджується тим, що емоційний інтелект дає можливість працюючим людям досягти професійного успіху та реалізувати свій потенціал лише в поєднанні з професійними знаннями та навичками.

Гуманістичне освіта набуває дедалі більшого значення у розвинених країнах. У США, наприклад, широко підтримується включення методів розвитку емоційного інтелекту в систему освіти. Наприклад, розроблена програма «Соціальне та емоційне навчання» (Social and Emotional Learning — SEL) базується на теорії емоційного інтелекту. Програма підкреслює важливість емоційного інтелекту як критерію відбору працівників, особливо менеджерів, разом з іншими технічними навичками та бізнес-знаннями. Паралельно з цими тенденціями у світі бізнесу, у світі освіти також з'являється тенденція. Іншими словами, молоді люди мусять мати можливість розвивати свої емоційні компетенції як базову життєву навичку. Хоча в США вже є низка шкільних програм зі штучним інтелектом, які навчають основам соціально-емоційного навчання (SEL), ці ініціативи для студентів і дорослих учнів не набули широкого поширення. Соціально-емоційне навчання (SEL) визначається як процес, за допомогою якого всі молоді люди і дорослі набувають і застосовують знання, навички та установки для розвитку здорової ідентичності, управління емоціями, досягнення особистих і колективних цілей, відчуття і прояву емпатії до інших, надання підтримки і прийняття відповідальних рішень. Воно сприяє рівності та досконалості в освіті через партнерство між школами, сім'ями та громадами для створення навчального середовища та досвіду, що характеризується довірою, чіткою та змістовною навчальною програмою та

викладанням, а також безперервним оцінюванням. Методологічні рекомендації щодо визначення впровадження та забезпечення сталості SEL в освіті становлять особливий інтерес для національної освіти, оскільки на кожному рівні є різні види діяльності.

Мало хто заперечуватиме, що освіта є важливим чинником сталого розвитку економіки будь-якої країни на сучасному етапі суспільного розвитку. У доповіді Міжнародної комісії з освіти в XXI столітті «Освіта: прихований скарб» серед важливих якостей, якими має володіти випускник XXI століття, названі критичне мислення та здатність вирішувати складні проблеми, пов'язані з неоднозначними ситуаціями, особистісні якості та цінності, інноваційність та креативність, комунікація та співпраця, лідерство та відповідальність, трудова етика, мотивація [6]. У зв'язку з мінливою економікою та розвитком інформаційних технологій роботодавців особливо цікавлять додаткові знання та навички, а не професійна компетентність.

Треба сказати, що термін «м'які навички» використовується для позначення набору нематеріальних особистих якостей, характеристик, властивостей, атрибутів, звичок і установок, які можуть бути використані на різних посадах і в різних видах роботи. Такі навички широко використовуються, але не потребують спеціалізації. Вони також вважаються передаваними, а м'які навички часто ставляться під сумнів, оскільки люди вчаться виконувати завдання в конкретному контексті і не завжди можуть застосувати їх в інших ситуаціях. Ці навички також відомі як чотири «С»: Creative thinking (креативність), Collaborating (співробітництво), Communicating (спілкування), Critical thinking (критичне мислення). Ці компетенції називають «м'якими навичками» (soft skills).

Soft Skills — це особисті якості працівника, які дають можливість йому досягати успіху незалежно від конкретної діяльності чи дисципліни. Це набуті компетенції, сформовані завдяки додатковому навчанню, особистому досвіду, подорожам, участі в міжнародних проектах, соціальних проектах тощо. Варто зазначити, що універсального визначення терміну «м'які навички» немає. Згідно з Оксфордським словником, м'які навички — це особистісні якості, які дають змогу людині ефективно та гармонійно взаємодіяти з іншими людьми. Найбільш логічною видається позиція дослідників, які вважають, що, визначаючи, що таке м'які навички, треба відштовхуватися від контексту або сфери діяльності. Навички, компетенції та якості працівників, що входять до складу soft skills, є прямим відображенням ступеня соціально-психологічного розвитку людини і можуть бути охарактеризовані наступними вміннями переконання, пошук підходів до людей, лідерство, міжособистісне спілкування, навички ведення переговорів, робота в команді, саморозвиток (здатність до навчання), управління часом, ефективне планування діяльності, мудрість, креативність, вміння працювати з інформацією та стресостійкість.

Важливість і значення м'яких навичок важко переоцінити. Експерти сходяться на думці, що м'які навички — це особистісні характеристики, цілі, мотивації та вподобання, які цінуються на ринку праці та в освіті. Це навички, які передбачають успіх у житті. М'які навички трактуються як абстрактні, нетехнічні, особистісні навички, які визначають людину як лідера, фасилітатора, посередника та переговорника. Деякі науковці ототожнюють м'які навички з емоційним інтелектом, інші трактують їх як динамічну комбінацію когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних, інтелектуальних та практичних навичок.

М'які навички характеризуються готовністю, здатністю та спроможністю людини змінюватися в мінливих ситуаціях, спираючись на власний досвід та інтуїцію, не будучи зв'язаною шаблонами та маючи здатність долати фіксоване функціонування. Soft skills включають такі системні властивості, як емерджентність, коли взаємозалежні елементи

функціонують один з одним, а сума цих елементів набуває нових функціональних властивостей, та синергія, коли поєднання елементів підвищує ефективність діяльності.

З точки зору соціальної взаємодії, м'які навички розуміються як набір неспеціалізованих, надспеціалізованих «м'яких компетенцій», які впливають на успішність виконання фахівцем будь-якого профілю своїх професійних завдань.

Отже, м'які навички — це універсальні компетенції, які важко піддаються кількісній оцінці. Вони залежать насамперед від особистості, формуються та розвиваються протягом життя і охоплюють соціальні, інтелектуальні та спонтанні здібності, такі як комунікативні навички, вміння працювати в команді, креативність, пунктуальність та відчуття рівноваги.

Для розвитку м'яких навичок можна зробити три кроки:

Крок 1. Щоб навчитися м'яким навичкам, потрібно відповісти на питання: Які навички мені потрібні і навіщо?

Крок 2. Після того, як ви вирішили, чого ви хочете навчитися і чому ви хочете навчитися, оберіть навчальну діяльність і дотримуйтесь плану. Розвиток навичок зазвичай займає від одного до шести місяців, залежно від складності навичок. Найкраще рішення - обрати заходи з трьох категорій та виконувати їх протягом відповідного періоду години. Формальне навчання (книги, воркшопи, семінари та інші навчальні заходи та матеріали) дасть змогу людям вивчити теоретичні основи та почати застосовувати свої навички на практиці. Навчання за допомогою досвідчених людей (наприклад, обмін досвідом, сесія зворотного зв'язку, зустрічі з менторами). Ця діяльність допомагає перетворити знання на навички. Застосування (робота зі знаннями на робочому місці). Поєднання регулярної практики та зворотної зв'язку може допомогти скоригувати та вдосконалити навички і, врешті-решт, перетворити їх на стійкі вміння.

Крок 3. Після того, як план завершено, настав час проаналізувати, як нові навички вплинули на заплановані результати. Як і на першому кроці, тут допоможуть спостереження інших людей, які могли бачити позитивні зміни в поведінці людини. Нарешті, позитивні результати можуть призвести до набуття нових навичок або подальшого розвитку наявних навичок, що є свідченням ще однієї важливої м'якої навички, а саме — здатності до постійного та швидкого навчання.

М'які навички, як соціологічний термін, відносяться до емоційного інтелекту людини і включають в себе певний перелік особистісних характеристик, які так чи інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми. М'які навички — це поєднання міжособистісних, соціальних і комунікативних навичок, особистісних рис, установок, кар'єрних характеристик та емоційного інтелекту. Ці навички включають чесність, комунікабельність, ввічливість, відповідальність, соціальні навички, позитивність, професіоналізм, гнучкість, вміння працювати в команді та трудову етику. Це найпоширеніша класифікація, яка використовується в сучасній світовій дослідницькій практиці. В загальних рисах всі м'які навички можна систематизувати в три групи: особистісні навички, комунікаційні/міжособистісні навички та управлінські/ситуаційні навички (рис. 1).

Класифікація м'яких навичок не може бути вичерпною. Здатність використовувати різні моделі поведінки в одній і тій самій ситуації, здатність розуміти власні інтереси та інтереси стейкхолдерів, здатність швидко та чітко розставляти пріоритети, здатність робити оптимальний вибір за наявності альтернатив, здатність швидко адаптуватися до нових викликів та ситуацій, здатність переносити стрес та напругу, здатність досягати поставлених цілей. З огляду на вимоги ринку праці, до найбільш затребуваних м'яких навичок можна віднести вміння вирішувати складні багаторівневі завдання, критичне мислення, креативність у широкому розумінні, вміння керувати людьми та взаємодіяти

з ними, емоційний інтелект, вміння формулювати власні ідеї та приймати рішення, логічні та переговорні навички, ментальну гнучкість.

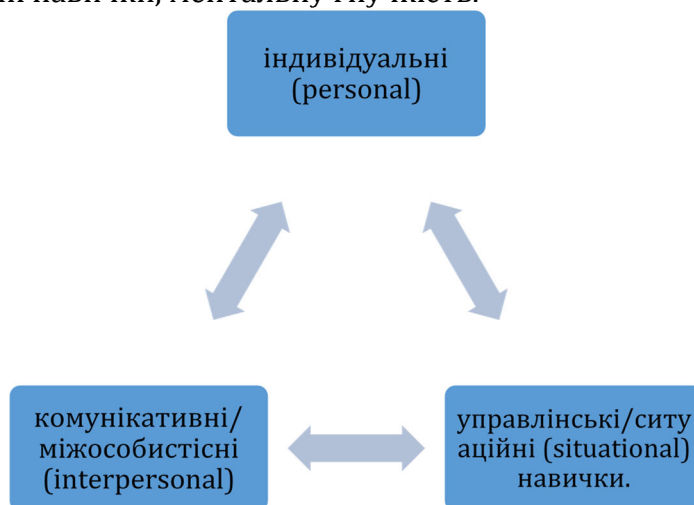

Рис. 1. Три групи Soft Skills

Джерело: власне розроблення авторів.

Поняття «м'які навички» пов'язане з тим, як люди взаємодіють один з одним. Іншими словами, м'які навички однаково необхідні для повсякденного життя та роботи і часто поєднуються з навичками працевлаштування, оскільки в сучасному суспільстві м'які навички та їх набуття часто розглядаються як навички працевлаштування.

Тому м'які навички є дуже важливими в освіті, оскільки вони відіграють другу за важливістю роль після спеціалізації у працевлаштуванні.

Порівнюючи природу м'яких навичок зі структурою емоційного інтелекту (EI), можна зробити висновок, що вони схожі за змістом. А саме: особистісна компетентність (самосвідомість і самоуправління) та соціальна компетентність (управління міжособистісними відносинами). Деніел Големан [7], один з авторів теорії емоційного інтелекту, визначив емоційну компетентність як здатність до навчання на основі емоційного інтелекту, що призводить до високої продуктивності на роботі. На думку цього дослідника, основні компетенції емоційного інтелекту, особливо соціальна обізнаність та управління відносинами, необхідні для оволодіння емоційними компетенціями, такими як обслуговування клієнтів та управління конфліктами. Однак емоційна компетентність — це компетенція, і наявність навичок соціальної обізнаності та управління взаємовідносинами не гарантує, що людина має додаткову підготовку, необхідну для того, щоб бути хорошим експертом з обслуговування клієнтів або вирішення конфліктів. Тренінги з розвитку емоційного інтелекту можуть допомогти учням та студентам стати більш компетентними у міжособистісних стосунках та покращити якість своєї роботи. Вони зможуть легше знаходити спільну мову з іншими, розуміти точку зору інших людей та ефективніше вирішувати конфлікти.

Навчання соціальному та емоційному інтелекту має бути невід'ємною частиною навчальної програми на всіх рівнях освіти, від початкової до вищої. У навчальному процесі треба використовувати інтерактивні методи та вправи, які допоможуть учням розвинути свій соціальний та емоційний інтелект у практичних ситуаціях. Прикладами можуть бути ігри, що сприяють розвитку емпатії, наприклад, рольові ігри, які дають змогу учням відчувати емоції та почуття інших людей, а також вправи, які допомагають керувати емоціями та афектами.

До них належать вправи, що допомагають керувати емоціями та стресом, наприклад, медитація та релаксація. Також важливо використовувати техніки конструктивного діалогу для вирішення конфліктів і пошуку спільних рішень.

Вчителі та тренери, які відіграють ключову роль у розвитку цих навичок в учнів, мають приділяти особливу увагу тренінгам соціального та емоційного інтелекту. Вчителі мусять володіти достатніми знаннями та навичками, щоб підтримувати та сприяти розвитку емоційного інтелекту, а також володіти достатніми знаннями та навичками для підтримки та розвитку соціальних та емоційних компетенцій учнів.

Крім того, бізнес та роботодавці все частіше вимагають від своїх працівників розвитку емоційного інтелекту. Тому навички, набуті під час навчального процесу, стають все більш важливими для майбутньої кар'єри студентів.

Отже, емоційний інтелект — це найважливіша soft skills XXI століття, яку треба розвивати в процесі навчання. Ці навички не тільки допомагають учням і студентам досягти успіху в роботі, але й бути успішними в роботі, але й покращити якість свого життя, емоційну стабільність і стати більш успішними в особистому житті.

Проте залишаються ще невирішені питання, зокрема питання інших складників емоційного інтелекту, які допомагають опанувати знання. Саме ці аспекти потребують детальнішого дослідження в майбутньому.

Висновки

Отже, емоційний інтелект є найважливішою соціальною навичкою, яка допомагає людям у XXI столітті налагоджувати стосунки один з одним, досягати поставлених цілей і розвивати свій професійний та особистісний потенціал. В освітньому процесі важливо приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту учнів та вчителів, використовуючи різні методи та підходи. Цей розвиток допомагає підготувати наступне покоління лідерів з навичками, необхідними для досягнення успіху в будь-якій сфері.

Емоційний інтелект є ключовим компонентом максимізації добробуту та успішної самореалізації. Іншими словами, люди можуть підвищити свою особисту інтелектуальну інтенсивність, розпізнаючи свої емоції та конструктивно керуючи ними. Емоційний інтелект можна розвинути, але не за допомогою традиційних тренінгових програм, які фокусуються на частині мозку, що відповідає за раціональне мислення. Успішна самореалізація вимагає тривалої практики, зворотного зв'язку від колег та ентузіазму до особистих змін. Однак інші пов'язані елементи EI, які допомагають людям набутти емоційного інтелекту, креативності та знань, також потребують вивчення. Це питання, які потребують більш детального дослідження в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Горбатюк Р., Кучер С. Студентоцентричний підхід у забезпеченні набуття загальних (ключових) компетентностей майбутніми педагогами професійної освіти. *Modern information technologies and innovation methodologies of education in professional training methodology theory experience problems*. 2022. № 60. С. 192–199. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-192-199> (дата звернення: 10.09.2023).
2. Дерев'янка С. П. Емоційний штучний інтелект у професійній підготовці майбутніх психологів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 81, № 1. С. 192–209. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v81i1.3281> (дата звернення: 10.09.2023).
3. Купцова Т. А., Колієва І. А. Особливості розвитку soft skills у процесі вивчення іноземної мови в умовах глобальних викликів століття. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 1, № 24. С. 149–154. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.29> (дата звернення: 10.09.2023).

4. Маруховська-Картунова О., Рищак Н., Гапончук О. Роль емоційного інтелекту як soft skills у сучасному освітньому процесі. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 6 (12). С. 496–508. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-496-508](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-496-508) (дата звернення: 10.09.2023).
5. Стельмашук Ж. Г. Чинники та педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів початкової школи. *Інноватика у вихованні*. 2020. Т. 1, № 12. С. 220–226. URL: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i12.309> (дата звернення: 10.09.2023).
6. Delors J. Learning: the treasure within : Report to UNESCO of the international commission on education for the twenty-first-century. Paris: United nation educational, scientific and cultural organisation, 1996. 46 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590> (date of access: 10.09.2023).
7. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 352 p.
8. Fedorova Yu. V. Development of emotional intelligence of teachers in the process of studying English. *Adaptive management: theory and practice. Series Pedagogics*. 2019. Vol. 7, No. 13. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-7\(13\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0255-7(13)-10) (date of access: 10.09.2023).
9. Individual difference correlates of health-related behaviours: preliminary evidence for links between emotional intelligence and coping / D. H. Saklofske et al. *Personality and individual differences*. 2007. Vol. 42, No. 3. P. 491–502. URL: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.08.006> (date of access: 10.09.2023).
10. Korniienko I., Barchi B. The concept of the soft skills and emotional intelligence development. *Psychology travelogs*. 2023. No. 1. P. 16–26. URL: <https://doi.org/10.31891/pt-2023-1-2> (date of access: 10.09.2023).
11. Kotyk T. Emotional intelligence of primary school teachers. *Mountain school of Ukrainian Carpaty*. 2020. No. 23. С. 14–19. URL: <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.14-19> (date of access: 10.09.2023).
12. Meyer B. B., Fletcher T. B. Emotional intelligence: a theoretical overview and implications for research and professional practice in sport psychology. *Journal of applied sport psychology*. 2007. Vol. 19, No. 1. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.1080/10413200601102904> (date of access: 10.09.2023).
13. Romanelli F., Cain J., Smith K. M. Emotional intelligence as a predictor of academic and/or professional success. *American journal of pharmaceutical education*. 2006. Vol. 70, No. 3. P. 69. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17136189/> (date of access: 10.09.2023).
14. Saarni C. (1999) The development of emotional competence. New York : The Guilford Press, 1999. 381 p.
15. The future of jobs report 2020. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (date of access: 10.09.2023)